

Ossi Korkeamäki in memoriam

Tuulia Hakola-Uusitalo
Rakenneyksikön päällikkö

Valtiovarainministeriö

Tomi Kyyrä
Tutkimusprofessori

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Ossi Korkeamäki, tutkija ja ekonomisti, menehtyi 12.3.2012 äkilliseen sairaskohtaukseen. Korkeamäellä oli merkittävä rooli suomalaisen empiirisen taloustieteen – erityisesti työn taloustieteen – kehityksessä. Häntä saamme kiittää Tilastokeskuksen rekisteriaineistojen kehittämisestä tutkimuskäyttöön. Tutkijan uran jälkeen hän ehti vielä aloittaa työskentelyn tutkimuksen ja poliittisen päätöksenteon lähentämiseksi.

Korkeamäki syntyi Riihimäellä 5.10.1974 ja vietti nuoruusvuotensa Keravalla. Hän aloitti kansantaloustieteen opinnot Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa vuonna 1993. Opintojen edetessä hän kiinnostui tilastotieteestä ja ekonometrisistä menetelmistä, mikä johdatteli hänet tutkijan uralle.

Korkeamäki toimi koko tutkijan uransa ajan Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa (VATTissa). Hän aloitti VATTissa kesällä 1998 korkeakouluharjoittelijana ja perehtyi aluksi julkisen ja yksityisen sektorin palkanmuodostuksen eroihin. Tästä aiheesta hän myös kirjoitti pro gradu -tutkielmansa. Valtiotieteiden maisteriksi hän valmistui kesäkuussa

1999. Harjoittelujakson aikana Korkeamäki ehti vakuuttaa osaamisellaan, joten hänet palkattiin tutkijaksi VATTiin helmikuussa 1999. Tästä alkoi hänen toistakymmentä vuotta kestänyt tutkijan uransa.

Korkeamäki teki tieteellisesti korkeatasoista tutkimusta talouspolitiikan kannalta tärkeitä kysymyksistä. Hänen tutkimuksissaan hyödynnettiin laajoja, rekisteripohjaisia paneelianeistoja yksilöistä ja yrityksistä. Uransa aikana hän perehtyi lukuisiin työmarkkinakysymyksiin. Eräs hänen tutkimuskohteistaan oli miesten ja naisten väliset palkkaerot. Korkeamäki arvioi, missä määrin naisten alhaisempi palkkataso selittyy työmarkkinoiden eriytymisellä sukupuolen mukaan ja mikä vaikutus palkkadiškriminaatiolla saattoi olla. Aiheesta syntyi sekä tieteellisiä tutkimusjulkaisuja että kansantajuisia kirjoituksia. Tutkijayhteisön ohella tutkimustulokset herättivät kiinnostusta niin työmarkkinajärjestöissä kuin feministi- ja miesasiapiireissäkkin. Tieteelliset tulokset julkaistiin *Labour Economics* ja *Finnish Economic Papers* -lehdissä.

Työttömyysturvan koukeroihin Korkeamäki perehtyi muutamassa hankkeessaan. Hän arvioi sovitellun työttömyyspäivärahan vaikutuksia työnhakijoiden toimeentuloon ja työllistymiseen sekä tarkasteli vuorotteluvapaajärjestelmän työllisyysvaikutuksia. Nämä tutkimukset ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten läheisesti Korkeamäen tutkimukset usein liittyvät ajankohtaisiin talouspoliittisiin kysymyksiin. Sekä soviteltu työttömyyspäiväraha että vuorotteluvapaa perustuivat määräaikaisiin lakeihin. Kyseisten lakien määräaika oli umpeutumassa ja poliitikkojen tuli päättää, vakinaistetaanko järjestelmät, muutetaanko niitä vai lakkautetaanko ne kokonaan. Päätöksenteon tueksi kaivattiin tutkittua tietoa siitä, minkälaisia vaikutuksia järjestelyillä oli ollut, ja tällaista tietoa Korkeamäki työssään tuotti.

Työnantajan näkökulma oli läsnä useassa Korkeamäen tutkimuksessa. *Journal of Population Economics* -lehdessä julkaistussa tutkimuksessaan hän arvioi, miten työnantajan kustannukset omien työntekijöidensä työkyvyttömyyseläkkeistä vaikuttivat työkyvyttömyyden riskiin. Samassa artikkelissa myös arvioitiin, miten työkyvyttömyyseläkkeiden lääketieteellisten kriteerien tiukentaminen vähensi eläkkeelle jäämistä. Toisessa hankkeessa Korkeamäki tarkasteli, miten työnantajan sosiaaliturvamaksut vaikuttavat työvoiman kysyntään, palkkoihin ja yrityksen kannattavuuteen. Tutkimuksessa hyödynnettiin Lapin ja Kainuun kunnissa toteutettua kokeilua. Keskeiset tulokset julkaistiin *International Tax and Public Finance* -lehdessä.

Korkeamäki tutki myös työpaikan menetyksen vaikutusta tulevien ansiotulojen jakaumaan ja sitä, miten tämä vaikutus riippuu suhdanteista. Tämä oli useiden vuosien pituinen projekti, eikä tutkimustuloksia ole vielä

julkaistu vertaisarvioidussa tiedelehdessä. Korkeamäen kuolinhetkellä käsikirjoitus oli erään lehden päätoimittajan pöydällä odottamassa päätöstä. Revisiointipyyntö artikkelista saapui vasta kuukautta myöhemmin. Viimeiseksi jääneessä tutkimuksessaan Korkeamäki arvioi varusmiespalveluksen pituuden vaikutusta palvelusajan jälkeisiin opintoihin, työllisyyteen ja tuloihin.

Tutkimustyön ohessa ja siihen läheisesti liittyen Korkeamäki teki merkittävän työrupeaman Tilastokeskuksessa. 1990-luvun lopulla taloudellisissa tutkimuslaitoksissa oli alettu haikailla tutkimusaineistoja, jotka sisältäisivät useiden vuosien seurantatiedot sekä työntekijöistä että heidän työnantajistaan. Tällaisia aineistoja ei ollut valmiina, eikä Tilastokeskuksella ollut resursseja tai halua sellaisten rakentamisen. Yritystietoihin liittyi myös tietosuoja-kysymyksiä, joiden vuoksi Tilastokeskus ei voinut luovuttaa tarvittavia tietoja viraston ulkopuolelle. Ongelma ratkaistiin siten, että Korkeamäki siirtyi osa-aikaiseksi työntekijäksi Tilastokeskukseen. Tämä järjestely jatkui vuosituhatien vaihteesta aina viime vuoteen saakka. Tilastokeskuksessa Korkeamäki rakensi uudentyyppisiä tutkimusaineistoja yhdistelemällä tietoja eri rekisterilähteistä. Aluksi nämä aineistot palvelivat Korkeamäen ja VATTin omia tutkimushankkeita, mutta myöhemmin niistä pääsivät hyötymään muutkin.

Vuosituhatien alussa Tilastokeskus perusti tutkimuslaboratorion, jonne ulkopuoliset tutkijat pääsivät käyttämään sellaisia tutkimusaineistoja, joita ei voitu tilastolain vuoksi luovuttaa viraston ulkopuolelle. Nykyisin tutkimuslaboratorion aineistoja on mahdollista hyödyntää myös tietoverkon yli toimivan etäkäyttöjärjestelmän kautta. Korkeamäki oli alusta asti pystyttämässä näitä rakennelmia. Niiden

kautta hänen luomansa tutkimusaineistot löysivät uusia käyttäjiä. Hän rakensi ja ylläpiti useita kansainvälisestikin ainutlaatuisia tutkimusaineistoja, jotka ovat palvelleet lukuisia tutkijoita. Moni tutkija jäi Korkeamäelle kiitollisuuden velkaan siitä, että on päässyt tekemään empiiristä tutkimusta. Korkeamäen työ Tilastokeskuksessa on merkittävästi edistänyt empiiristä taloustieteellistä tutkimusta Suomessa, ja etäkäytön vaiheittaisen laajentumisen myötä entistä useampi tutkija pääsee tulevaisuudessa nauttimaan hänen työnsä hedelmistä.

Korkeamäki oli aloittanut kansantaloustieteen jatko-opintonsa jo syksyllä 1999. Tohtorin tutkintoon tarvittavat kurssit hän suoritti riipeästi, mutta itse väitöskirja sai odottaa monen monta vuotta. Sopivasta materiaalista ei ollut pulaa, sillä tutkijana Korkeamäki oli varsin tuottelias. Mutta hän ei halunnut tehdä pelkästään väitöskirjaa, vaan hyvän väitöskirjan. Vuosikymmenen haudattelun ja kollegoiden toistuvien patistelujen jälkeen Korkeamäki vihdoinkin tarttui toimeen ja laittoi väitöskirjansa kasaan. Väitöskirja kokosi laajasti yhteen hänen työvoiman kysyntään ja palkanmuodostukseen liittyviä tutkimuksiaan. Väitöskirja valmistui aivan viime tipassa, sillä Korkeamäki väitteli 3.2.2012 Helsingin yliopistossa, vain reilu kuukausi ennen kuolemaansa.

Tutkijana Korkeamäki oli lahjakas ja monipuolinen. Hän innostui helposti uusista tutkimuskysymyksistä, ja hänet oli helppo houkuttaa uusiin projekteihin. Omimmillaan hän oli aineistojen pyörittelyssä ja tilastollisten analyysien teossa. Hänen kanssaan oli helppo ja antoisa työskennellä. Aina pystyi luottamaan, että hänen tekemänsä tilastolliset analyysit olivat perusteellisesti ja huolella laadittuja.

Korkeamäen työrytmi ei aina noudattanut tavanomaista kahdeksasta neljään -kaavaa. Hän

saattoi livahtaa kesken päivää kuntosalille tai jumppaan ja palata illaksi työpöydän ääreen. Tilastokeskuksessa hän viihtyi usein viikonloppuisin, koska silloin oli enemmän laskentaresursseja vapaana käytettäväksi tilastollisiin analyyseihin.

Korkeamäki kävi myös ahkerasti esittelemässä tutkimustuloksiaan sekä kotimaisissa että ulkomaisissa seminaareissa ja konferensseissa. Konferenssimatkat olivat hänelle tärkeä osa tutkijan työtä. Työpäivät näillä reissulla venyivät usein pikkutunneille asti, kun asioiden käsittelyä jatkettiin pienemmässä piirissä virallisen osuuden jälkeen. Kuntoilua hän ei unohthanut näilläkään matkoilla, vaan lenkkitosut kulkivat aina mukana.

Vaikka Korkeamäki piti tutkimustyöstä ja viihtyi VATTissa, hän toisinaan pohdiskeli, pitäisikö elämässä kokeilla jotain muutakin. Tosin ei hänellä mitään selkeää visiota ollut, mitä se muu voisi olla, eikä hän myöskään halunnut harkita vaihtoehtoja, jotka olisivat vieneet hänet kauemmaksi perheen luota. Tilanne muuttui viime vuoden keväällä, kun valtiovarainministeriön kansantalousosastolla tuli hakuun erityisasiantuntijan virka. Korkeamäki taisi hakea paikkaa puolivakavissaan, mutta sai niin houkuttelevan tarjouksen, ettei siitä tohtinut kieltäytyä. Hän siirtyi VATTista ministeriöön syyskuussa 2011.

Kun tutkijana Korkeamäki oli tuottanut tietoa, joka oli tarkoitettu palvelemaan talouspoliittista päätöksentekoa, ministeriössä hän pääsi konkreettisesti vaikuttamaan siihen, että tutkimustieto tuli hyödynnettyksi talouspolitiikan valmistelussa. Hän arvioi erilaisten talouspoliittisten toimenpiteiden vaikutuksia sekä toimi ministeriön edustajana lukuisissa virkamiestyöryhmissä. Ministeriössä Korkeamäki keskittyi pääasiassa sosiaaliturva- ja eläkekysy-

myksiin ja niiden työllisyysvaikutuksiin, mutta mukaan mahtui haasteita myös verotuksesta ja jopa makrotaloudesta. Yleisin Korkeamäelle tullut toimeksianto oli, mitä tapahtuisi työllisyydelle, jos... tai millä toimenpiteillä työllisyyttä voisi kohentaa ja mitä muita seuraamuksia kyseisillä vaihtoehdoilla on. Lähellä Korkeamäen sydäntä olivat myös projektit, jotka liittyivät tutkimusympäristön kehittämiseen – sama tavoite kuin tutkijan uralla jatkui ministeriössä virkamiesnäkökulmasta. Lyhyeksi jääneestä virkamiesurasta huolimatta hänen selvitystöillään

oli ajoittain merkittäväkin vaikutus poliittiseen keskusteluun – näin tapahtui erityisesti kotihoidon tuen vaikutusten pohdinnan suhteen.

Lyhyeksi jääneen työuransa aikana Korkeamäki ehti saada paljon aikaan. Ihmisenä hän oli sosiaalinen, huomaavainen ja avulias. Hän jätti ystävällisyydellään ja empaattisuudellaan lähtemättömän vaikutuksen kaikkialla, missä ehti olla. Korkeamäki oli erittäin pidetty ja arvostettu kollega, monille myös läheinen ystävä. On surullista, että hänen elämänsä päättyi vain 37-vuotiaana.